

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

- 1.1 ความหมายของผู้นำ
- 1.2 คุณลักษณะของผู้นำ
- 1.3 คุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษา

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 สิทธิการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- 2.2 บทบาทการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
- 2.3 บทบาทการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542
- 2.4 มาตรฐานหน่วยงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.5 มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษา
- 2.6 มาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 3.1 หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3.2 ลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว เนื่องจากผู้นำจะต้องเป็นผู้นำ ผู้ควบคุม และเป็นผู้กำหนดนโยบาย พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานการทำงานของพนักงานในองค์กรให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อสนองนโยบายขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับความหมายของผู้นำนั้น ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมนำมาประกอบการศึกษาวิจัย ดังนี้

จรัส รัตนทิพย์ (2545 : 18) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นๆ ภายในกลุ่มและเป็นผู้ที่ใช้อิทธิพลนั้นทำให้บุคคลภายในกลุ่มปฏิบัติงานให้กับตนเองอย่างมีความพึงพอใจและบรรลุถึงเป้าหมายดังที่ผู้นำปรารถนา

มัลลิกา ต้นสอน (2545 : 164) ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง เป็นบุคคลที่ทำให้กลุ่มดำเนินงานอย่างก้าวหน้า และบรรลุผลสำเร็จโดยใช้อิทธิพลที่มีในการชักจูงผู้อื่นให้ปฏิบัติตามทิศทางที่ตนต้องการ โดยที่ผู้นำยังมีส่วนสร้างวิสัยทัศน์ สร้างค่านิยมร่วมของกลุ่มและสมาชิก สร้างความสำคัญกับเป้าหมายของกลุ่มและความผูกพันที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายนั้น

ประภาพรณ เอี่ยมสุภานิต (2546 : 81) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลในกลุ่มที่ได้รับการแต่งตั้ง เลือกตั้งหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม ที่จะชักจูงหรือชี้นำให้สมาชิกในกลุ่มร่วมมือ ร่วมใจกับตนในการดำเนินภารกิจต่างๆ ของหน่วยงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2546 : 51) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีผู้อื่นตามบุคคลใดก็ตามที่ปราศจากผู้ตามก็ไม่สามารถจะเรียนว่าเป็นผู้นำได้

เนตร์พัฒนา ขาววิราช (2547 : 1) ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากผู้อื่น อาจเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าในการดำเนินการต่างๆ

สมเกียรติ ลีลาพจนานพร (2547 : 10) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สามารถนำคนอื่น ดำเนินขององค์กรบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และช่วยให้องค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้รับการยอมรับจากสมาชิกในองค์กร

อาคม วัคไชสง (2547 : 2) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง ใครก็ได้ที่สามารถนำคนอื่นหรือกลุ่ม โดยพฤติกรรมของเขามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนอื่น ทำให้คนอื่นมีพฤติกรรมคล้ายตาม ตลอดทั้งการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในองค์กร

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548 : 2) ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการมอบหมาย ซึ่งอาจได้โดยการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้ง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จูงใจชักนำหรือชี้นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติการกิจต่างๆของกลุ่มให้สำเร็จ

วนิดา วชิรศักดิ์โสภานะ (2549 : 9) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม จะได้มาจากการมอบหมายหรือเลือกตั้งก็ตาม เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม มีอิทธิพลและมีบทบาทนำที่งาน และมีความสามารถสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกร่วมพลังกันช่วยพัฒนางานขององค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ธีระ รุญเจริญ (2550 : 140) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายมารวมกัน ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตามหรือหรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ตั้งใจ

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2550 : 106-107) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น หรือได้รับการยกย่อง ยอมรับขึ้นให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องราวต่างๆ สามารถชักจูงให้ผู้ได้บังคับบัญชายอมรับร่วมมือปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือ จุดประสงค์ขององค์กร

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม มีอิทธิพลเหนือกว่าบุคคลอื่นในกลุ่ม สามารถควบคุม สั่งการหรือจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มกระทำกิจกรรมที่เป็นเป้าหมายของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์

คุณลักษณะของผู้นำ

การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้นย่อมจะต้องมีความสามารถและคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากบุคคลอื่น และสามารถใช้คุณลักษณะเฉพาะนั้นนำพาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ เราเรียกความสามารถและลักษณะเฉพาะนี้ว่า คุณลักษณะของผู้นำ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำไว้หลากหลาย และแตกต่างกันออกไปตามความคิดเห็น ดังนี้

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย	
วันที่.....	18 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	247853
เลขเรียกหนังสือ.....	

จริง มีความมุ่งมั่นไม่ทอดทิ้ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้นำขึ้นสู่จุดสูงสุดในการทำงานได้ มีความสามารถในการจูงใจ ซึ่งความสามารถในการจูงใจกลุ่มคนเป็นสิ่งที่สร้างผู้นำได้อย่างแท้จริง มีความสามารถในการประสานงาน คือ ต้องมีเทคนิคในการสร้างความสามัคคีในหน่วยงานและมีการประสานงานอย่างเป็นระบบ มีความอดทน ซึ่งผู้นำที่ยิ่งใหญ่จะต้องมีความอดทนต่อผลกระทบทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ มีความท้าทาย เพราะผู้นำที่ดีจะต้องไม่หยุดนิ่ง จะต้องทำสิ่งที่ดีกว่าอยู่เสมอ การยอมรับความเสี่ยง ความเสี่ยงเป็นสิ่งที่ท้าทายการเป็นผู้นำ ถ้ามีความเสี่ยงเกิดขึ้นผู้นำจะต้องร่วมความเสี่ยงกับลูกน้องอยู่เสมอ การยอมรับความสูญเสียผู้นำที่ดีไม่ควรคิดว่าความสูญเสียเป็นความเสียหาย หากแต่ควรคิดว่าเป็นประสบการณ์และเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้นำ ความสามารถในการประเมินผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ตัดสินใจด้วยความแม่นยำ เป็นธรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

ยงยุทธ เกษสาคร (2542 : 69) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่ดีจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติหลายด้าน ดังนี้ ด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำ ได้แก่ ผู้นำที่มุ่งแสวงหาวิธีการที่จะนำผู้ร่วมงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานตามที่กำหนดไว้ การแสดงออกในรูปของพฤติกรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความสามารถในการตัดสินใจ กล้าคิดกล้าทำ มีความรับผิดชอบและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อก่อให้เกิดความมีพลังอำนาจและอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน การแสดงออกซึ่งศักยภาพ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่มีความเป็นผู้นำสูงจึงต้องสามารถแสดงบทบาทในการนำด้วยบารมี และความมีอิทธิพลเหนือกลุ่มบุคคลอื่นได้ในทุกสถานการณ์ ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝน อบรมและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์การเรียนรู้ ดังเช่นผู้นำที่สำเร็จการอบรมจากสถาบันพัฒนาผู้บริหาร หรือผู้นำที่ผ่านการอบรมในสาขาวิชาเฉพาะ จะมีความรู้ความชำนาญในด้านเทคนิคสูง (Technical Skill) เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป็นต้น ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถสร้างความจงรักภักดีให้เกิดในจิตสำนึกของบุคลากรและหน่วยงาน มีการสร้างความพึงพอใจด้วยการใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ร่วมงานได้จนสามารถสร้างทีมงานได้อย่างมั่นคง

ลิขิต ธีรเวคิน (2546 : 9) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำในยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. มีความรู้ความสามารถในการบริหาร วิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหา
2. มีความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบและมีความมุ่งมั่น
3. ปฏิบัติงานอย่างมีกฎเกณฑ์
4. มีเกียรติและศักดิ์ศรี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีอุดมการณ์
5. เสียสละและอดทน
6. มีความเมตตาธรรม

7. มีความรู้อย่างกว้างขวางในทุก ๆ ด้าน
8. มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และสอดคล้องกับศักยภาพ
9. ใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ
10. กระจายอำนาจ มอบหมายงานให้ผู้อื่นรับผิดชอบอย่างเหมาะสม
11. แก้ไข ปรับปรุงกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน
12. มีทรัพยากรและงบประมาณที่เพียงพอ
13. ประณีประนอมเพื่อลดความขัดแย้งในองค์กร
14. สามารถกอบกู้วิกฤตเพื่อกลับเข้าสู่ภาวะปกติและพร้อมที่จะก้าวต่อไปข้างหน้า

ตามวิสัยทัศน์ที่ได้วางไว้

15. ชี้แจงเหตุผล นโยบายต่าง ๆ และรับฟังความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชา

วิทยา คำนธำรงกุล (2546 : 248) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้นำ ดังนี้

1. มีแรงผลักดันในตนเอง (Drive) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จมีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีพลังในตัวเองที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ
2. มีแรงจูงใจ (Motivation) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จพอใจในการชี้นำและสร้างอิทธิพลเหนือคนอื่น ยินดีที่จะเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม และพร้อมที่จะแบกรับความรับผิดชอบ
3. มีความซื่อตรง (Integrity) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จรักษาคำมั่นสัญญา ซื่อสัตย์และเป็นที่ยอมรับได้
4. มีความมั่นใจในตนเอง (Self – confidence) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จเชื่อมั่นในความสามารถ และการตัดสินใจของตนเอง
5. มีความรู้ในสิ่งที่ทำ (Knowledge of the Business) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จเข้าใจและรอบรู้ในเรื่องของธุรกิจคู่แข่ง และงานที่ทำอยู่เป็นอย่างดี
6. มีความคล่องตัว (Flexibility) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จปรับตัวเข้ากับผู้ตามและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี
7. มีความสามารถในการใช้เหตุผล (Cognitive ability) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จมีความสามารถในการใช้เหตุผลและผล เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ

สุมิตรา ไอยรา (2547 : 102) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ ดังนี้

1. มีความรู้ (Knowledge) ความรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเป็นผู้นำ ทั้งนี้ผู้นำจำเป็นต้องเป็นคนที่มีความรู้และความสามารถในการวางแผน การสั่งการ การดำเนินการ การควบคุมงาน การ

ติดต่อสื่อสาร การประสานงาน ปรีกษาแนะนำ การประเมินผลงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิผลในการทำงาน

2. มีพลัง (Energy) พลังงานต้องอาศัยความสมบูรณ์ของคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ไม่ว่าจะ เป็นพลังจากความคิด พลังใจ และพลังกาย

3. มีสติปัญญา (Intelligence) ผู้นำต้องมีความสามารถในการรู้จักคิด วิเคราะห์ วิจัย อย่างมีเหตุผล รับฟัง และเชื่อถือได้ มีสติปัญญาในการคิดวางแผน การบริหารงาน การควบคุม การสั่งการ การประสานงาน การติดตามผล การประเมินผลงานการแก้ไขปัญหาการทำงาน และจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานให้ความร่วมมือทำงานเป็นอย่างดี

4. มีไหวพริบ (Tact) ความเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ความคิด หรือปฏิภาณไหวพริบรู้จักคิดอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันผู้อื่นหรืองานที่ทำอยู่

5. มีความกล้า (Courage) ต้องมีความสามารถในการแสดงออกทางด้านจิตใจ สามารถควบคุมตนเองไม่ให้เกิดความกลัว หรือหวั่นไหวต่อคนหรือสภาพการณ์ เช่น กล้าตัดสินใจ กล้ายอมรับผิดต่อการกระทำของตน กล้าทำ กล้าพูด กล้าแสดงออกในสิ่งที่เหมาะสม

6. มีจินตนาการ (Vision) ผู้นำควรมีความรู้ สายตามองการณ์ไกล เป็นความสามารถในการคิดและคาดคะเนล่วงหน้ากับสิ่งที่จะเกิดขึ้นใหม่ๆ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำแนวหน้าในการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและธุรกิจที่มีการแข่งขันในการดำเนินงานอยู่ในระดับสูง ควรสามารถคิดและทำในสิ่งแปลกใหม่และทันสมัย เป็นที่ต้องการของตลาดในอนาคตได้เป็นเวลานานและมีความสามารถในการพัฒนาปรับปรุงงานเดิมให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิตที่ดี

7. มีความทะเยอทะยาน (Ambition) มีลักษณะที่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จ สมกับที่ตั้งใจไว้ สนใจที่จะทำงาน มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานอยู่ตลอดเวลา

8. มีความร่วมมือ (Cooperativeness) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยความเต็มใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

9. มีคุณธรรม (Morale) มีความประพฤติที่ดี กระทำแต่สิ่งที่ดี เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงาน เป็นผู้ปฏิบัติตามกรอบศีลธรรม

10. มีจริยธรรม (Ethics) เป็นการแสดงกริยามารยาท มีสัมมาคารวะ สุภาพเรียบร้อย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ

11. มีความยุติธรรม (Justice) ซึ่งเป็นสำนึกในความยุติธรรมของมนุษย์แต่ละคน ต้องรู้จักใช้ให้บุคคลทำงานตามความรู้ความสามารถ ถ้ามีการพิจารณาความดีความชอบให้คู่ที่ผลงานเป็นหลัก

12. มีการตัดสินใจ (Judgement) ควรเป็นผู้ที่มีการตัดสินใจภายใต้พื้นฐานของหลักการ เหตุผล มีความสามารถในการอธิบายที่เชื่อถือได้

13. มีความแน่นอน (Decisiveness) มีความแน่นอน ให้ทำงานเพื่อเป็นการสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นให้เกิดแก่ผู้ร่วมงาน

14. มีลักษณะท่าทางที่ดี (Good Appearance) ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวบุคคล เมื่อไปปรากฏในที่ใดจะเป็นที่รักใคร่ของแต่ละคน อาจจะเป็นเพื่อนร่วมงานและคนอื่นๆที่ได้พบเห็น ไม่ว่าจะเป็นการพูดจาที่ดี มีสัมมาคารวะ มีความสุภาพอ่อนน้อม มีการเดินที่สง่างาม รวมทั้งการนั่ง การยืน ก็มีความสุภาพเรียบร้อย

15. มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ไม่ว่าจะมีความสามารถในการปรับตัว เข้ากับบุคคล สภาพการณ์ สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

16. มีความสามารถในการเข้าสังคม (Sociability) มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการ ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงาน

17. มีความนิยม (Popularity) เป็นความศรัทธาของบุคคลอื่นที่นิยมในตัวของผู้นำ เพื่อสร้างความสามารถในการสร้างความนิยมให้บุคคลที่พบเห็น เช่น ความศรัทธาต่อตัวผู้นำเกี่ยวกับ บุคลิกภาพ การจงใจ หรือผลสำเร็จของงาน

18. มีอารมณ์ขัน (Sense of Humor) ผู้นำที่มีอารมณ์ขันจะช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เกิดความร่วมมือในการทำงานได้เป็นอย่างดี เช่น ความกตัญญู ความเหนียว ความเมื่อยล้า ความท้อแท้ เป็นต้น การสร้างอารมณ์ขันจากการแสดงความรู้สึกลึกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูด อารมณ์ก็สามารถช่วยผ่อนคลายบรรยากาศความตึงเครียดที่เกิดจากการทำงานได้ดี

วิถาวรณ ระพีพิศาล (2549 : 264-265) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ดี มีคุณลักษณะ ดังนี้

1. เป็นตัวแทนในทุกสถานการณ์ หมายถึง ผู้นำที่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลกรในฐานะเป็นตัวแทนขององค์การ ไม่ว่าจะเผชิญปัญหาหรืออุปสรรค ใดๆก็ตาม ขณะเดียวกันยังทำหน้าที่คอยแนะนำปรึกษาให้แก่บุคลากรทุกระดับในองค์การ

2. เป็นนักพูดที่ดี การดูแลปกครองบุคลากรจำนวนมาก ย่อมต้องอาศัยหลักการพูดที่ดี จูงใจให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความศรัทธา โดยเฉพาะบุคลากรในองค์การที่จะได้รับการ นำเสนอกิจกรรมให้ปฏิบัติ ซึ่งผู้นำจะต้องใช้หลักการอธิบายสร้างความเข้าใจด้วยการพูด เพื่อสื่อให้เกิดการปฏิบัติได้ถูกต้อง

3. เป็นนักเจรจาต่อรอง คุณสมบัติของผู้นำในการเจรจาต่อรองนับเป็นบทบาทที่สำคัญที่ ผู้นำจะต้องใช้ความสามารถเจรจาต่อรองกับผู้บริหารในหน่วยงานต่างๆขององค์การ เพื่อต่อรอง

ด้านบุคลากร หรือเจรจากับหน่วยงานภายนอกในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จะเอื้อให้แก่บุคลากรของตนเองได้รับสิทธิอันเท่าเทียมกันกับองค์กรภายนอก

4. เป็นผู้มีความสามารถสร้างทีมงาน การสร้างทีมงานถือเป็นกิจกรรมของการปฏิบัติงานยุคใหม่ ที่อาศัยการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้เกิดข้อยุติที่มีเหตุและผล ดังนั้นกิจกรรมที่สามารถสร้างทีมงานให้เกิดขึ้นในองค์กรได้ ผู้นำจะต้องสร้างขวัญกำลังใจ และความเชื่อมั่นให้กลุ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงาน จัดประชุมพบปะสังสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรในทีมงานเกิดความอบอุ่น และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานร่วมกันให้แก่องค์กรต่อไป

5. แสดงบทบาทการปฏิบัติงานเป็นทีม บทบาทที่ผู้นำจะแสดงให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นทีมที่ดีนั้น จะต้องวางตัวเป็นสมาชิกทีมและผู้นำทีมที่เหมาะสม ลงมือปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในองค์กร และแสดงถึงความห่วงใย จริงใจต่อบุคลากร ให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจอย่างเต็มที่

6. สามารถแก้ปัญหาด้านเทคนิคได้ เป็นอีกคุณสมบัติหนึ่งของคุณลักษณะผู้นำที่ดีที่จะชี้้นำให้ความช่วยเหลือบุคลากรในองค์กรหรือทีมงาน แก้ปัญหาด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน โดยผู้นำจะต้องอยู่ในฐานะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้แนะนำด้านเทคนิค สร้างผลประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน โดยการนำเทคนิคการปฏิบัติงานรูปแบบใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ หรือนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาเสริมกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนการสร้างผลงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. มีเทคนิคการสอนงาน ผู้นำที่มีคุณภาพจะต้องมีความรู้ความสามารถที่จะสอนทีมงานให้ปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จ โดยกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนมีการแสดงศักยภาพเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กระตุ้นให้บุคลากรทุกคนเชื่อมั่นว่าองค์กรมีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม

8. มีหลักการบริหารงาน ในฐานะผู้นำต่อการบริหารงานจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำ กระตุ้นความคิดริเริ่มเชิงวิเคราะห์ แก้ปัญหา และมีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงานในเชิงรุก โดยค้นหาวิธีการที่จะนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

วารสาร ธรรมศาสตร์ (2550 : 110) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะผู้นำที่ดีตามหลัก LEADER ไว้ดังนี้

L : Learning คือ การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ผู้นำต้องมีความรู้ (Knowledge) โดยรู้อย่างรอบตัว ทั้งเรื่องเฉพาะเกี่ยวกับงาน บุคคลในงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกองค์กร เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจในการทำงานเป็นวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกลและครอบคลุม สามารถนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้

E : Esteem คือ ความนิยม ยกย่อง นับถือ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความนับถือต่อตนเองและผู้อื่น เคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

A : Alertness คือ ความระมัดระวัง ความตื่นตัวอยู่เสมอมีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้น มีชีวิตชีวา สุขุมรอบคอบ ไม่ประมาท

D : Decision Making คือ ความสามารถในการตัดสินใจที่ดี จากการมีความรู้รอบ สามารถแสวงหาข้อมูลและผู้ช่วยเหลือสนับสนุนประกอบการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิด ความผิดพลาดน้อยที่สุด และผู้นำต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง

E : Ethics คือ การมีหลักคุณธรรมในการบริหารงาน จริยธรรมและคุณธรรมเป็นสิ่ง สำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเป็นผู้นำนั้น มีความถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผู้นำที่ดี มีคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ข่อมเป็นที่รักใคร่ เคารพ เชื่อฟัง เรียกว่า สร้างศรัทธาให้แก่ลูกน้องหรือผู้ตาม ได้อย่างดี หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานได้ดี เช่น หลักพรหมวิหาร 4 สังคห วัตถุ 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น

R : Responsibility คือ ความรับผิดชอบ ผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรับผิดชอบ ต่อทีม ต่อกลุ่ม ต่องาน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการคิด การตัดสินใจ และผลของการ ตัดสินใจหรือผลจากการสั่งการใดๆ ที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากการกระทำของตนเองและ ผู้ใต้บังคับบัญชา

ธีระ รุณเจริญ (2550 : 142) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ดี มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยให้ผู้ร่วมงานเข้าใจและปฏิบัติภารกิจจนประสบความสำเร็จ สามารถทำงานร่วมกันได้ผลดี สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ
2. มีเหตุผลและอุดมการณ์กว้างไกล
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยุติธรรม
4. มีความอดทน อดกลั้น และกล้าเผชิญต่อเหตุการณ์
5. มีไหวพริบ ใจกว้าง มีหลักธรรมประจำใจ
6. ตัดสินใจอย่างรอบคอบ ถูกต้อง และทันเวลา
7. รู้จักใช้ขีดความสามารถขององค์กรและบุคคล
8. มีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง
9. มีบุคลิกภาพดี

ลูแทนส์ (Luthans. 1981 : 419 , อ้างถึงใน อาคม วัชโรสง.2547 : 45-46) ได้ให้ คุณลักษณะของผู้นำไว้ ดังนี้

1. มีความฉลาด มีไหวพริบ

2. รู้จักวิเคราะห์
3. มีความกระตือรือร้น
4. มีความกล้าหาญ
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
6. มีศิลปะในการจูงใจ
7. มีอำนาจ
8. มีบุคลิกดี
9. มีความยืดหยุ่น
10. รู้กาลเทศะ
11. เป็นคนเปิดเผย
12. มีความสมดุล
13. ต้องการความสำเร็จสมหวัง
14. มีความทะเยอทะยาน

แคมป์เบลล์ (Campbell. 1980 : 28-43 อ้างถึงใน อาคม วัดโรสง. 2547 : 46) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำไว้ดังนี้

1. ความฉลาด ผู้นำต้องเป็นคนฉลาด มีไหวพริบ มีความตื่นตัวทั้งด้านสมองและร่างกาย สามารถใช้สติปัญญาทำงานที่ซับซ้อนและมองเห็นความสำคัญของสิ่งที่เป็นนามธรรม ผู้นำต้องเข้าใจข้อมูลที่ซับซ้อนและสามารถหาข้อสรุปจากข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ผู้นำจึงต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ด้วยการอ่าน การศึกษาหาประสบการณ์ใหม่ๆ และมีการทดสอบความคิดและความสามารถของตนเองอยู่เป็นประจำ

2. ความรับผิดชอบ ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบสูงและชอบแสวงหาความรับผิดชอบ ผู้นำต้องฝึกทักษะที่จะรับผิดชอบ และมีความเชื่อมั่นตนเองที่จะรับผิดชอบงานต่างๆ ที่ท้าทายความสามารถของเขา

3. ความรอบรู้งานที่ทำ ผู้นำต้องมีความรู้ลึกซึ้งหรือมีทักษะในงานที่เขาทำ ถึงแม้ว่าเขาจะเข้ารับตำแหน่งใหม่ เขาก็ต้องใช้เวลาปรับตัวและฝึกทักษะในงานที่จะทำเป็นอย่างดี ผู้นำที่รู้งานของตนย่อมมั่นใจ ในขณะที่เดียวกันจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามั่นใจในตัวผู้นำด้วย การค้อยความรู้ไม่อาจจะปิดบังใครได้ ถ้าเราปรารถนาจะเป็นผู้นำจะต้องศึกษาหาความรู้และเตรียมตนเองให้มีความพร้อมที่จะนำในเรื่องนั้นๆ

4. สุขภาพสมบูรณ์ ผู้นำต้องทำงานหนัก เจอปัญหามาก รับผิดชอบมาก ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งจะทนต่อความยากลำบากและความกดดันทั้งหลาย ผู้นำต้องเป็นคนกระตือรือร้น คล่องแคล่ว และมีพลัง

5. ความสามารถในการสื่อสาร ผู้นำต้องมีความสามารถในการพูด การเขียนและการสนทนา เขาสามารถพูดโน้มน้าวใจให้คนเชื่อและมีทักษะในการเขียนให้คนเข้าใจ ผู้นำจะต้องฝึกฝนการพูดของตน ซึ่งอาจกระทำโดยการสังเกตและเลียนแบบจากคนพูดเก่ง คนที่มีความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูดและการเขียน มีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จในการเป็นผู้นำ การพูดต้องแสดงออกทั้งสีหน้าท่าทางให้สอดคล้องกับเจตนาที่พูด คนที่จะเป็นนักพูดจะต้องเป็นนักอ่าน อ่านทุกเรื่อง สนใจทั้งแนวกว้างและแนวลึก เพื่อจะพูดคุยได้ทุกโอกาส

6. อารมณ์ขัน ผู้นำต้องเป็นคนอารมณ์ขัน พูดจาคลายให้คนขำได้เพื่อให้คนฟังมีความสุขและคลายเครียด การมีอารมณ์ขันจำเป็นมากสำหรับผู้นำเพราะบางครั้งผู้นำต้องเจอวิกฤตหรือเหตุการณ์คับขัน ถ้าเขารู้จักพูดให้เกิดอารมณ์ขันได้ ก็จะทำให้สถานการณ์ต่างๆดีขึ้น คนรอบข้างจะคลายความตึงเครียด แทนที่เหตุการณ์จะเลวร้ายก็จะกลายเป็นเรื่องเบาไป

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คุณลักษณะของผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำมีลักษณะทางวิชาชีพและลักษณะส่วนตัวที่เหมาะสมกับหน้าที่และตำแหน่งงานที่รับผิดชอบ และบุคคลอื่นให้การยอมรับนับถือ ทั้งด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ เชื่อมมั่นในตัวเองและมีความศรัทธาต่อผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนเสมอ

คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา

กิติมา ปรีดีดิลก (2545 : 157-167) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการอีกอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา คือ “การเป็นผู้นำทางการสอน” ซึ่งการเป็นผู้บริหารที่ดีมิใช่ทำหน้าที่เพียงแต่เป็นผู้นำ ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ควรเป็นผู้นำทางการสอนหรือเป็นผู้สอนที่ดีด้วย ลักษณะสำคัญของการเป็นผู้นำทางการสอนด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร คือ

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีความรู้เป็นฐาน
3. กล้าที่จะเสี่ยง
4. พร้อมทั้งจะต้องยอมเสียเวลา
5. พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ

อรรถณ จินะวัฒน์ (2547 : 88) ได้กำหนดเกณฑ์คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริหารมีคุณลักษณะทางวิชาชีพและคุณลักษณะส่วนบุคคลเหมาะสมกับสถานภาพและหน้าที่ที่รับผิดชอบ ดังนี้

1. คุณลักษณะทางวิชาชีพ เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้วิสัยทัศน์ มีเป้าหมายทางการศึกษา มีการวางแผนการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะทางการบริหารที่ดีเยี่ยม มีความตั้งใจจริงในการบริหารงานการศึกษา เป็นผู้นำที่มีความรู้ และรู้จักแสวงหาความรู้ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. คุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นแบบอย่างที่ดีของบุคลากรในหน่วยงาน มีบุคลิกภาพดี มีปฏิภาณไหวพริบดี มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบสูง มีใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีความอดสาหะวิริยะ อดทน เสียสละ มีความสามารถในการสื่อสาร มีความกล้าในการพูดและการปฏิบัติ มีสุขภาพดี เป็นนักพัฒนาและนักบริการสังคม

อาคม วัชโรสง (2547 : 70) กล่าวว่า ผู้นำทางการศึกษามีบทบาทและหน้าที่หลายอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งคน เงิน วัสดุและวิธีการ บทบาทและหน้าที่ทั้งหลายที่ผู้นำจะต้องแสดงนั้น เป้าหมายสุดท้าย คือการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพ นั่นหมายความว่าผลผลิตที่เป็นนักเรียนจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่นๆ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ธีระ รุญเจริญ (2550 : 147) กล่าวว่า การจะดำเนินการบริหารและจัดการศึกษาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำที่ดี และเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้เพราะผู้บริหารดังกล่าวจะต้องมีภาวะผู้นำทางการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. มีหลักการบริหารที่พึงประสงค์
2. บริหารฐานโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา
3. สร้างและพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
4. มีการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน การบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงานทั่วไป การบริหารการเงินและงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดย สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2543 : 56-58, อ้างถึงใน ธีระ รุญเจริญ, 2550 : 149-150) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้นำทางการศึกษาของอังกฤษ เกี่ยวกับความรู้ การพัฒนาโรงเรียน ฯลฯ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ ผู้นำทางการศึกษาจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. ปัจจัยซึ่งมีส่วนสำคัญในการให้การศึกษาที่มีคุณภาพ ลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ กลวิธีในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กลวิธีการส่งเสริมจิตใจ ศีลธรรม การพัฒนาสังคม และพฤติกรรมอันดีของนักเรียน
2. กลวิธีในการบรรลุเป้าหมายในการเรียนการสอนภาษา และคณิตศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ
3. วิธีการประยุกต์ในสารสนเทศและเทคโนโลยีการเรียนการสอนและการจัดการ
4. วิธีการใช้ข้อมูลในการเปรียบเทียบ พร้อมกับข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียนในอดีตมาใช้เพื่อประโยชน์ในการกำหนดเป้าหมาย และกำหนดเกณฑ์ที่จะต้องพัฒนานักเรียน
5. ข้อบังคับและรูปแบบในการจัดทำและประเมินหลักสูตร
6. วิธีการสอนและการประเมินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการใช้สารสนเทศ เทคโนโลยีและการสื่อสาร
7. อิทธิพลของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและเทคโนโลยีที่มีต่อกลวิธีการวางแผน และการนำแผนของโรงเรียนไปปฏิบัติ
8. รูปแบบภาวะผู้นำ การนำภาวะผู้นำไปปฏิบัติและผลกระทบของภาวะผู้นำในบริบทต่างๆภายในโรงเรียน
9. การจัดการและกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายการจ้างงาน กฎหมายเกี่ยวกับความเสมอภาคและการจ้างงาน กฎหมายการบริหารงานบุคลากร ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก โรงเรียน การเงินและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม
10. กรอบนโยบายระดับชาติและระเบียบอื่นๆ ที่ออกตามนโยบายและหน้าที่ของกระทรวงการศึกษาและการจ้างงานและหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบนโยบายเกี่ยวกับกฎหมายของการศึกษา ความสำคัญของกฎหมายการศึกษาที่มีต่อภาวะหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยและกฎหมายเกี่ยวกับเยาวชน
12. การนำข้อมูลและข่าวสารจากสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงศึกษาและการจ้างงานหน่วยงานทางราชการ และสมาคมต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในโรงเรียน
13. การบริหารการศึกษาระดับประเทศ ระดับท้องถิ่นและระดับโรงเรียน
14. นำหลักฐานจากการตรวจการและการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพ และการพัฒนาโรงเรียน
15. กลวิธีในการสอนนักเรียนเกี่ยวกับหน้าที่ โอกาส ภาระรับผิดชอบและสิทธิของประชาชน

16. กลวิธีในการสอนนักเรียนเกี่ยวกับจริยธรรมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

คเนเซวิช (Knezevich, 1984 : 16-18 , อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์.2536 : 31-33) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษาไว้ 17 รูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบได้ระบุความสามารถที่จำเป็นไว้ด้วย ดังนี้

1. เป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน (Direction Setter) ผู้นำการศึกษาจะต้องช่วยให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายได้ ดังนี้จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการชี้แจง ทำความเข้าใจ เขียนวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน จะต้องมีความรู้และทักษะในการจัดสรรงบประมาณแบบโครงการ (PPBS) และการบริหารงานโดยยึดวัตถุประสงค์และผลงาน (MBO/R)

2. เป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader - Catalyst) ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการจูงใจ กระตุ้น และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์กร มีทักษะในกระบวนการกลุ่ม

3. เป็นนักวางแผน (Planner) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต เตรียมบุคลากรให้พร้อมในการรับมือกับสิ่งใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผน

4. เป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) ผู้นำจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆ ของการตัดสินใจ และมีความสามารถในการตัดสินใจ

5. เป็นผู้จัดองค์การ (Organizer) ผู้นำจำเป็นต้องออกแบบขยายงานและกำหนดโครงสร้างขององค์การขึ้นใหม่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจพลวัตขององค์การและพฤติกรรมขององค์การด้วย

6. เป็นผู้เปลี่ยนแปลง (Change Manager) ผู้นำจะต้องนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถาบัน เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพของสถาบัน รู้ว่าจะเปลี่ยนอะไร เปลี่ยนอย่างไร และควรจะเปลี่ยนในสถานการณ์ใด

7. เป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ เข้าใจเครือข่ายของการสื่อสาร รู้จักวิธีนิเทศงานที่พึงปรารถนา เข้าใจระบบการรายงานที่ดี จึงจะสามารถประสานกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. เป็นผู้สื่อสาร (Communicator) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูดและการเขียน รู้จักใช้สื่อต่างๆ เพื่อการสื่อสาร และควรจะสามารถในการประชาสัมพันธ์

9. เป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เนื่องจากความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ผู้นำจะต้องเข้าใจสาเหตุของความขัดแย้ง จะต้องมีความสามารถในการต่อรอง ไกล่เกลี่ย จัดการกับความขัดแย้งและแก้ปัญหาความขัดแย้ง

10. เป็นผู้แก้ปัญหา (Problems Manager) เนื่องจากปัญหาทั้งหลายไม่จำเป็นจะต้องลงเอยด้วยความขัดแย้ง ปัญหาจึงมีความหมายกว้างกว่าความขัดแย้ง ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการวินิจฉัยปัญหา แก้ปัญหา

11. เป็นผู้จัดระบบ (Systems Manager) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ระบบ และกระบวนการที่เกี่ยวข้อง จะต้องเข้าใจในการนำทฤษฎีทางการบริหารไปใช้ประโยชน์

12. เป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) ผู้นำทางการศึกษาจะต้องมีความเข้าใจในระบบการเรียนรู้ การเจริญและการพัฒนาการของมนุษย์ เข้าใจทฤษฎีการสร้างและพัฒนาหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษา

13. เป็นผู้บริหารบุคคล (Personnel Manager) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในเทคนิคของการเป็นภาวะผู้นำ การเจรจาต่อรอง การประเมินผลงานและการปฏิบัติงานของบุคคล

14. เป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในด้านการเงินและงบประมาณ สามารถในการบริหารวัสดุ ครุภัณฑ์ การก่อสร้าง การบำรุงรักษา ตลอดจนหาการสนับสนุนจากภายนอก

15. เป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการประเมินความต้องการ การประเมินระบบ วิธีการทางสถิติ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

16. เป็นนักประชาสัมพันธ์ (Public Relator) ผู้นำการศึกษาจะต้องมีทักษะในการสื่อความหมาย รู้จักวิธีสร้างภาพพจน์ที่ดี รู้จักพลวัตของกลุ่ม รู้จักและเข้าใจการเผยแพร่ข่าวสารด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ

17. เป็นประธานในพิธีการ (Ceremonial Head) เป็นบทบาทที่จำเป็นข้อย่างหนึ่งของผู้นำทางการศึกษา ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ความสามารถในบทบาทต่างๆ ที่กล่าวมาเพื่อแสดงบทบาทนี้

ฮาร์ทและควิน (Citing Hart and Quinn, 1993 : 543-575, อ้างถึงใน อาคม วัชโรตต. 2547 : 71-72) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำไว้ 4 บทบาท ดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ ผู้นำทางการศึกษาจะต้องเป็นคนฉลาด มีความคิดก้าวไกลกว่าคนทั่วไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากที่เป็นอยู่ไปในทางที่ควรจะเป็น

2. กระตุ้นจิตใจ ผู้นำทางการศึกษาจะต้องสร้างแรงกระตุ้นใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความกระตือรือร้นทำงาน ซึ่งการกระตุ้นใจก็ต้องอาศัยปัจจัยใจ ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

3. นักวิเคราะห์ ผู้นำทางการศึกษาต้องรู้จักวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์งาน แผนงานและโครงการต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติแต่ละวัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้นำทางการศึกษา เพราะปัจจุบันการบริหารงานทางการศึกษามีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4. วางแผนงาน ผู้นำทางการศึกษาจะต้องวางแผนงานเกี่ยวกับบุคคล วิชาการ อาคาร สถานที่ งบประมาณการเงิน ธุรกิจ การจัดการนักเรียน และความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน ยิ่งในปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาจะเป็นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารยังต้องร่วมกับบุคลากรของโรงเรียนและชุมชนในการวางแผนงานโรงเรียน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา หมายถึง การที่ผู้นำมีคุณลักษณะทางวิชาชีพทางการศึกษาและคุณลักษณะส่วนตัวที่เหมาะสมกับการบริหารงานการศึกษาและบุคคลอื่นให้การยอมรับนับถือ ได้แก่ มีความรอบรู้ เป็นนักวางแผน เป็นนักพัฒนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการประสานพลังเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีไหวพริบปฏิภาณ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะบริการสาธารณะพื้นฐานที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับประชาชนในเขตบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ การบริการสาธารณะด้านการศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดดำเนินการ โดยได้มีการกำหนดภารกิจจัดการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายต่างๆ ดังนี้

บทบาทการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบทบาทที่สำคัญในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการจัดให้บริการสาธารณะที่สำคัญซึ่งรัฐจะต้องจัดให้แก่ประชาชน โดยได้กำหนดไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 8 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตรา 49 ว่า

“ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิและการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ ”

ซึ่งจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มิได้กำหนดให้รัฐผูกขาดการจัดการศึกษาแต่เพียงผู้เดียว ยังได้กำหนดบทบาทในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในหมวด 5 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยแผนนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา 80 (4) และในหมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 289 ดังนี้

มาตรา 80 (4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่บำรุง รักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ

บทบาทการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ในมาตรา 9 มาตรา 40 มาตรา 41 และมาตรา 58 ความดังนี้ (สำนักนิติธรรม . 2542 : 5-6,9-10,14,17,21,27)

มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา โดยให้ยึดหลัก ดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา
- (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการขอ สถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรง ตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา ความในมาตรานี้ไม่ใช้ บังคับแก่ สถานศึกษาตามมาตรา 18 (1) และ (3)

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุก ระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมา ใช้จัดการศึกษา ดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บ ภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้ จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมี ส่วนร่วมรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดม ทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุน และใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตาม ความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

บทบาทการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะไว้หลายประการ โดยเฉพาะได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะด้านการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท ดังนี้

มาตรา 16 (9) ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะด้านการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน

มาตรา 17 (6) ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะด้านการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน

มาตรา 18 ให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะด้านการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน

มาตรา 19 ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษไม่เต็มพื้นที่จังหวัด คือ เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเต็มพื้นที่จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะด้านการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน

มาตรา 30 ให้มีแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ถ่ายโอนภารกิจให้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการอยู่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 32 ให้มีแผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรฐานหน่วยงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักประสานและพัฒนากิจการจัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กำหนดมาตรฐานหน่วยงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ซึ่งมาตรฐานที่สำนักประสานและพัฒนากิจการจัดการศึกษาส่วนท้องถิ่นได้กำหนดไว้ 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานด้านผลผลิต และมาตรฐานด้านผลลัพธ์ (สำนักประสานและพัฒนากิจการจัดการศึกษาท้องถิ่น . 2549 : 6-13) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะ

คุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอในมาตรฐานหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ มาตรฐานด้านปัจจัย ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภาวะผู้นำและมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ หมายถึง การที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีภาวะผู้นำ มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีมนุษยสัมพันธ์

มาตรฐานที่ 2 นักบริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา มีคุณสมบัติตรงตามมาตรฐานวิชาชีพและมีจำนวนเพียงพอ หมายถึง การที่นักบริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนตามแผนอัตรากำลัง 3 ปี และมีคุณสมบัติตรงตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ

มาตรฐานที่ 3 บุคลากรในหน่วยงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มนุษยสัมพันธ์ และมีจำนวนเพียงพอ หมายถึง การที่บุคลากรในหน่วยงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนตามแผนอัตรากำลัง 3 ปี และมีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง มีคุณธรรม จริยธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์

มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษา

คุรุสภาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษา จำนวน 12 มาตรฐาน ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2549 : 38-41)

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา
คุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารมืออาชีพ คือ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมจัดงานหรือกิจกรรม รวมทั้งการเป็นผู้เสนอผลงาน และเผยแพร่ผลงานขององค์กรเพื่อให้สมาชิกยอมรับและเห็นคุณค่าประโยชน์ของผู้บริหารที่มีต่อการพัฒนาองค์กร ตลอดจนการนำองค์กรให้เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยรวม

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

ผู้บริหารมืออาชีพแสดงความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อองค์กร ผู้ร่วมงาน ผู้เรียน และชุมชน ด้วยการตัดสินใจการทำงานต่างๆ เพื่อผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกับทุกฝ่าย การ

ตัดสินใจของผู้บริหารต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของการกระทำ เนื่องจากการตัดสินใจของผู้บริหารมีผลต่อองค์กรโดยรวม ผู้บริหารจึงต้องเลือกแต่กิจกรรมที่จะนำไปสู่ผลดี ผลทางบวก ผลต่อการพัฒนาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และระมัดระวังไม่ให้เกิดผลทางลบโดยมิได้ตั้งใจ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ความไว้วางใจ ความศรัทธา และความรู้สึกเป็นที่พึงได้ของบุคคลทั้งปวง

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

ความสำเร็จของการบริหารอยู่ที่การดำเนินการเพื่อให้บุคลากรในองค์กร หรือผู้ร่วมงานได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารมีอาชีพต้องหาวิธีพัฒนาผู้ร่วมงาน โดยการศึกษา จุดเด่น จุดด้อยของผู้ร่วมงาน กำหนดจุดพัฒนาของแต่ละคน และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้านนั้นๆ แล้วใช้เทคนิคการบริหารและการนิเทศภายในให้ผู้ร่วมงานได้ลงมือปฏิบัติจริง ประเมิน ปรับปรุง ให้ผู้ร่วมงานรู้ศักยภาพ เลือกแนวทางที่เหมาะสมกับคน และลงมือปฏิบัติจนเป็นผลให้ศักยภาพของผู้ร่วมงานเพิ่มพูน พัฒนาก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง นำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

ผู้บริหารมีอาชีพวางแผนงานขององค์กรได้อย่างมียุทธศาสตร์ เหมาะสมกับเงื่อนไขข้อจำกัดของผู้เรียน ครู ผู้ร่วมงาน ชุมชน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับนโยบาย แนวทาง เป้าหมายของการพัฒนา เพื่อนำไปปฏิบัติจนเกิดผลต่อการพัฒนาอย่างอย่างแท้จริง แผนงานต้องมีกิจกรรมสำคัญที่นำไปสู่ผลของการพัฒนาความสอดคล้องของเป้าหมาย กิจกรรม และผลงาน ถือเป็นคุณภาพสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูง มีความคุ้มค่าและเกิดผลอย่างแท้จริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

นวัตกรรมการบริหาร เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการนำไปสู่ผลงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ ผู้บริหารมีอาชีพต้องมีความรู้ในการบริหารแนวใหม่ๆ เลือกและปรับปรุง ใช้นวัตกรรมได้หลากหลายตรงกับสภาพการณ์ เงื่อนไข ข้อจำกัดของงานและองค์กร จนนำไปสู่ผลได้จริง เพื่อให้องค์กรก้าวหน้า พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ผู้ร่วมงานทุกคนได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร

ผู้บริหารมีอาชีพเลือกและใช้กิจกรรมการบริหารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของบุคลากรและองค์กร จนบุคลากรมีนิสัยในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผู้บริหารต้องมีความเพียร

พยายาม กระตุ้น ชักจูง ทำทนายให้บุคลากรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และชื่นชมผลสำเร็จเป็นระยะๆ จึงควรเริ่มจากการริเริ่ม การร่วมพัฒนา การสนับสนุนข้อมูล และให้กำลังใจให้บุคลากร ศึกษา ค้นคว้า ปฏิบัติ และปรับปรุงงานต่างๆ ได้ด้วยตนเองจนเกิดเป็นค่านิยมในการพัฒนางานตามภาวะปกติ อันเป็นบุคลิกที่พึงปรารถนาของบุคลากรและองค์กร รวมทั้งบุคลากรทุกคนชื่นชมและศรัทธาในความสามารถของตน

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

ผู้บริหารมีอาชีพสามารถนำเสนอผลงานที่ได้ทำสำเร็จแล้ว ด้วยการรายงานผลที่แสดงถึงการวิเคราะห์งานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมการกำหนดงานที่จะนำไปสู่ผลแห่งการพัฒนาการลงมือปฏิบัติจริง และผลที่ปรากฏมีหลักฐานยืนยันชัดเจน การนำเสนอรายงานเป็นโอกาสที่ผู้บริหารจะได้คิดทบทวนถึงงานที่ได้ทำไปแล้วว่ามีข้อจำกัด ผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีได้ระวางไว้อย่างไร ถ้าผลงานเป็นผลดี จะชื่นชม ภาคภูมิใจได้ในส่วนใด นำเสนอให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้อย่างไร ถ้าผลงานไม่สมบูรณ์จะปรับปรุงเพิ่มเติมได้อย่างไร คุณประโยชน์อีกประการหนึ่งของรายงานที่ดี คือ การนำผลการประเมินไปใช้ในการประเมินตนเอง รวมทั้งการทำให้เกิดความรู้สึกชื่นชมของผู้ร่วมปฏิบัติงานทุกคน การที่ผู้ปฏิบัติงานได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสามารถและศักยภาพของตน เป็นขั้นตอนสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การรู้คุณค่าแห่งตน

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ผู้บริหารมีหน้าที่แนะนำ ตักเตือน ควบคุม กำกับดูแลบุคลากรในองค์กร การที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ได้ผลดี ผู้บริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี มิฉะนั้น คำแนะนำ ตักเตือน หรือการกำกับดูแลของผู้บริหารจะขาดความสำคัญ ไม่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกๆ ด้าน เช่น คุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม และบุคลิกภาพ จะมีผลสูงต่อการยอมรับของบุคลากร ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาต่อการบริหารงาน จนสามารถปฏิบัติตามได้ด้วยความพึงพอใจ

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์

หน่วยงานการศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่อยู่ในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ซึ่งมีองค์กรอื่นๆ เป็นองค์ประกอบ ทุกหน่วยงานมีหน้าที่ร่วมมือกันพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา เป็นบุคลากรสำคัญของสังคมหรือชุมชน ที่จะชี้นำแนวทางการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าตามทิศทางที่ต้องการ ผู้บริหารมีอาชีพต้องร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นในการเสนอแนวทางปฏิบัติ แนะนำ ร่วมคิดร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ พร้อมทั้งยอมรับความสามารถ รับฟังความคิดเห็นและเปิด

โอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย และการร่วมมือกันในสังคม นำไปสู่การยอมรับและศรัทธาอย่างภาคภูมิใจ

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

ความประทับใจของผู้ร่วมงานที่มีต่อผู้บริหารองค์กรอย่างหนึ่ง คือ ความเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย ทันโลก รู้อย่างกว้างขวางและมองไกล ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกทุกๆด้าน จนสามารถสนทนากับผู้อื่นด้วยข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และนำข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับ มาใช้ในการพัฒนางานและผู้ร่วมงาน การตื่นตัว การรับรู้ และการมีข้อมูลข่าวสารสารสนเทศเหล่านี้ นอกจากเป็นประโยชน์ต่องานพัฒนาแล้ว ยังนำมาซึ่งการยอมรับและความรู้สึกเชื่อถือของผู้ร่วมงาน อันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ลึกซึ้งต่อเนื่องต่อไป

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ

ผู้บริหารมีอาชีพสร้างวัฒนธรรมองค์กร ด้วยการพุดนำ ปฏิบัตินำ และจัดระบบงานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ได้ทำงานได้สำเร็จแล้ว จนนำไปสู่การพัฒนาตนเอง คิดได้เอง ตัดสินใจได้เอง และพัฒนาได้เอง ของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องแสดงออกอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้ผู้ร่วมงานมีความมั่นใจในการปฏิบัติ จนสามารถเลือกการกระทำที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม แสดงออกและชื่นชมได้ด้วยตัวเอง ผู้บริหารจึงต้องสร้างความรู้สึกประสบความสำเร็จให้แก่บุคลากรแต่ละคนและทุกคน จนเกิดภาพความเป็นผู้นำในทุกระดับ นำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

การพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง ผู้บริหารจำเป็นต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้สอดคล้อง สมดุล และเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องตื่นตัวอยู่เสมอ มองเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และกล้าที่จะตัดสินใจดำเนินการเพื่อผลในอนาคต อย่างไรก็ตาม การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงนี้ ย่อมเป็นสิ่งประกันได้ว่าการเสี่ยงในอนาคตจะมีโอกาสผิดพลาดน้อยลง การที่องค์กรปรับได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ย่อมเป็นผลให้องค์กรพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลกตลอดไป

จากเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาที่คุรุสภากำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถพัฒนาและสร้างคุณลักษณะของตนตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้การบริหารงานการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน อันจะนำไปสู่การพัฒนา

คุณภาพและศักยภาพของเด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งผู้บริหารการศึกษาควรมีคุณลักษณะตามมาตรฐานที่คุรุสภากำหนดสอดแทรกอยู่ในพฤติกรรมการเป็นผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาตามที่คุรุสภากำหนดได้ 4 ประเด็นดังนี้ คือ การเป็นผู้บริหารการศึกษาที่ดีจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรอบรู้ คู่ความเป็นผู้นำ และมีมนุษยสัมพันธ์ดี

มาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้ (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น . 2547 : 20-24)

มาตรฐานการปฏิบัติงานนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ปฏิบัติงานที่หัวหน้าหน่วยงานในฐานะผู้อำนวยการกองการศึกษาหรือหัวหน้าส่วนการศึกษา ซึ่งมีความรับผิดชอบงานสูง รับผิดชอบงานทางการศึกษาท้องถิ่น งานสังคมสงเคราะห์ งานสันตนาการ งานการศาสนา งานขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและงานศิลปกรรม โดยควบคุมหรือช่วยควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจำนวนหนึ่ง และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัตินั้นจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายการทำงาน การพิจารณาวางอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ และงบประมาณของกองการศึกษาหรือส่วนการศึกษา ติดต่อประสานงาน การวางแผนงาน มอบหมายงาน วินิจฉัยสั่งการ ควบคุมงาน ตรวจสอบ ให้คำปรึกษาแนะนำติดตามผล ประเมินผล และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงานของกองการศึกษาหรือส่วนการศึกษาขององค์กรท้องถิ่น พร้อมทั้งปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับงานการศึกษาของท้องถิ่น งานสังคมสงเคราะห์ งานสันตนาการ การพลศึกษาลูกเสือและยุวกาชาด โดยปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น การวางแผนการศึกษารวบรวมสถิติข้อมูลทางการศึกษา งานนิเทศการศึกษา งานตรวจโรงเรียน งานประเมินผล งานเผยแพร่การศึกษา งานปรับปรุงโรงเรียน งานขยายการศึกษาภาคบังคับ งานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักสูตรงานบริหารงานบุคคล การจัดทำงบประมาณและดำเนินการตามงบประมาณสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางสังคม งานกีฬาประชาชน งานเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น รวมถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ระดับรองลงมา การประสานงานกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ และปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

1. มีความรู้ในวิชาการบริหารการศึกษาอย่างเหมาะสมแก่การปฏิบัติงานในหน้าที่
2. มีความรู้ความเข้าใจนโยบายรัฐบาล โดยเฉพาะทางการศึกษาและปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาทั่วไป
3. มีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล กฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กฎหมายกฎระเบียบ และข้อบังคับอื่นที่ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่
4. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5. มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายและแผนงานด้านต่าง ๆ ของส่วนราชการที่สังกัด
6. มีความสามารถในการปกครอง บังคับบัญชา
7. มีความสามารถในการติดต่อประสานงาน
8. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารงานบุคคล
9. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการนิเทศการศึกษา
10. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งของประเทศไทย
11. มีความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมแก่การปฏิบัติงานในหน้าที่
12. มีความสามารถในการศึกษาหาข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และสรุปเหตุผล
13. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น การสหกรณ์ งานเยาวชน การพัฒนา ประชาธิปไตยในโรงเรียนและแนวความคิดของโรงเรียนชุมชน

จากมาตรฐานดังกล่าวจะเห็นว่า การบริหารจัดการงานด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นงานที่ทำทายความสามารถของผู้บริหาร เนื่องจากการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นต้องจัดให้ได้มาตรฐานเทียบเท่ากับหน่วยงานที่จัดการศึกษาอยู่เดิม อย่างเช่น กระทรวงศึกษาธิการ และด้วยหน่วยงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังถือว่าเป็นน้องใหม่ในการจัดการศึกษา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าหน่วยงานต้นสังกัดของท้องถิ่นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของบุคลากรทางการศึกษาท้องถิ่นอย่างมาก และต้องการให้ผู้บริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีคุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษาสอดแทรกในการบริหารงาน เพื่อสร้างความเชื่อถือและความศรัทธาต่อการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

จากเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาที่คุรุสภากำหนดขึ้นจำนวน 12 มาตรฐาน ได้กำหนดแนวทางและบทบาทในการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาไว้อย่างครอบคลุม ชัดเจน และเหมาะสมในการปฏิบัติงานทั้ง 12 มาตรฐาน เพื่อให้การบริหารงานด้านการศึกษาเป็นไปอย่าง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน และมาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดไว้ นั้น ได้กำหนดเฉพาะในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจในหลักการ บริหารงานการศึกษาของหน่วยงานเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองหรือนักปกครอง จึงมีความรู้ ความสามารถในการ บริหารงานปกครองเป็นอย่างดี การที่กำหนดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นเฉพาะเรื่องของความรู้ ความเข้าใจนั้น เพื่อให้ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการศึกษาได้อย่างชัดเจน มากยิ่งขึ้น และเท่าทันกับบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจากความโดดเด่นของมาตรฐานกำหนด ตำแหน่งของนักบริหารงานการศึกษาและมาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เพื่อหาตัวแปรสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้ง นี้ขึ้นจากมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของนักบริหารงานการศึกษาและมาตรฐานกำหนดตำแหน่งนัก บริหารงานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขึ้นจำนวน 10 ตัวแปร ดังนี้ มีความรอบรู้ เป็นนักวางแผน เป็นนักพัฒนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการประสานพลัง เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ และมีไหวพริบปฏิภาณ ซึ่งมีความเหมาะสมและมีรายละเอียดครอบคลุมในด้านความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเหมาะสมสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก็มีหลักการจัดเช่นเดียวกับการจัด การศึกษาของรัฐ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาก็ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ของประเทศ และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักประสานและพัฒนาการ จัดการศึกษาท้องถิ่น . 2549 : 117-118)

(1) การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

(2) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐประกาศว่าเป็นการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 49 ต้องทั่วถึงประชาชน มีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ จะต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือความบกพร่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

(3) การจัดการศึกษาต้องเป็นเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

(4) ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิและหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนร่วมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจัดการศึกษาได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) การจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเอง หรือขยายหรือเปลี่ยนแปลงระดับและประเภทการศึกษา โดยให้สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรือสถานศึกษาเดิมที่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงระดับและประเภทการศึกษา จัดการศึกษาในระดับหรือประเภทที่มีความพร้อมมีความเหมาะสม และมีความต้องการภายในท้องถิ่น อาจแยกได้เป็น 4 กรณี คือ

(1.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนจัดตั้งสถานศึกษา เพื่อให้จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่กำหนด

(1.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยให้สถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

(1.3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยสถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่แตกต่างไปจากระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

(1.4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม แต่ขยาย หรือเปลี่ยนแปลงระดับหรือประเภทการศึกษาจากระดับและประเภทที่จัดอยู่เดิม

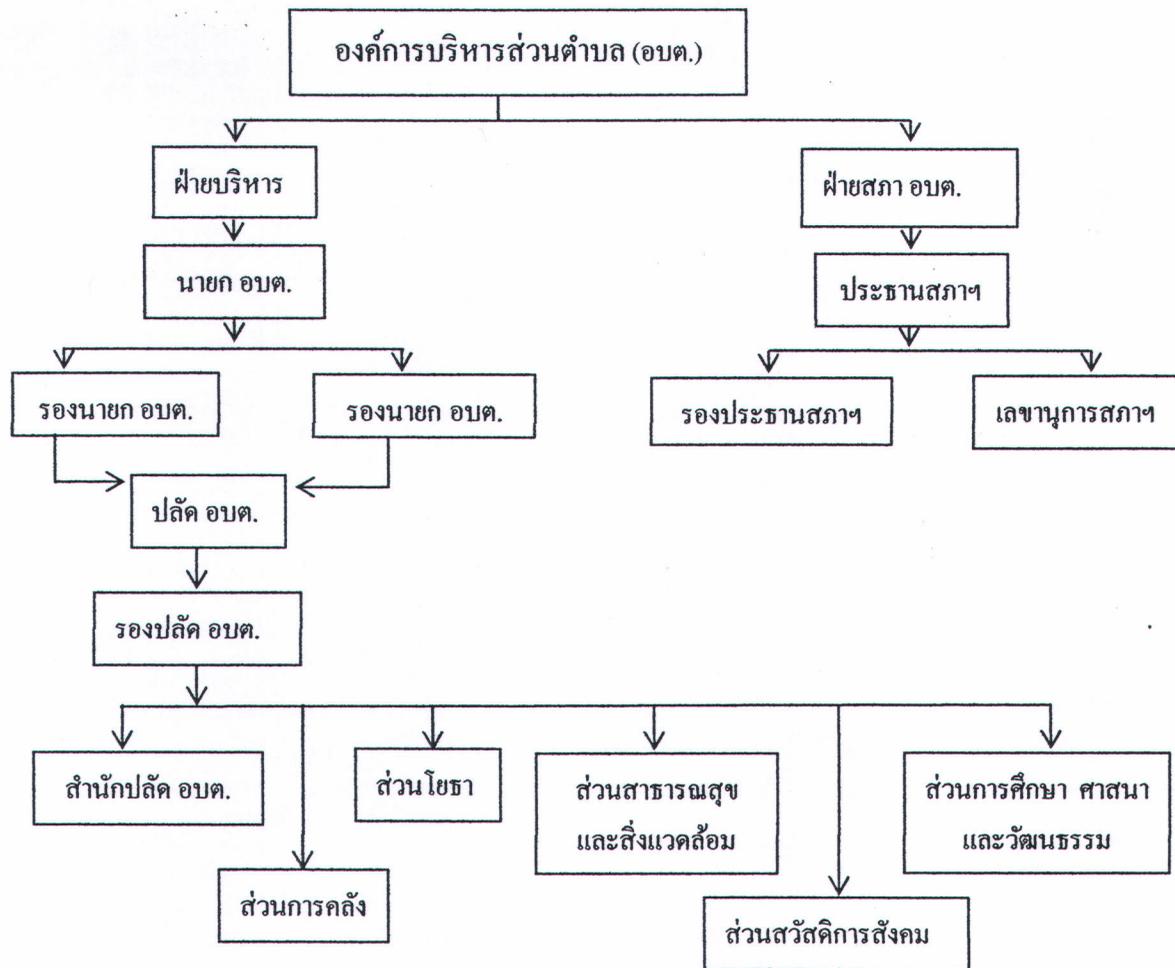
(2) การถ่ายโอนสถานศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เมื่อพิจารณาตามกรอบของกฎหมาย รวมทั้งความเหมาะสมด้านนโยบาย สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และความจำเป็นด้านอื่นแล้ว อาจแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(2.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาเองตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

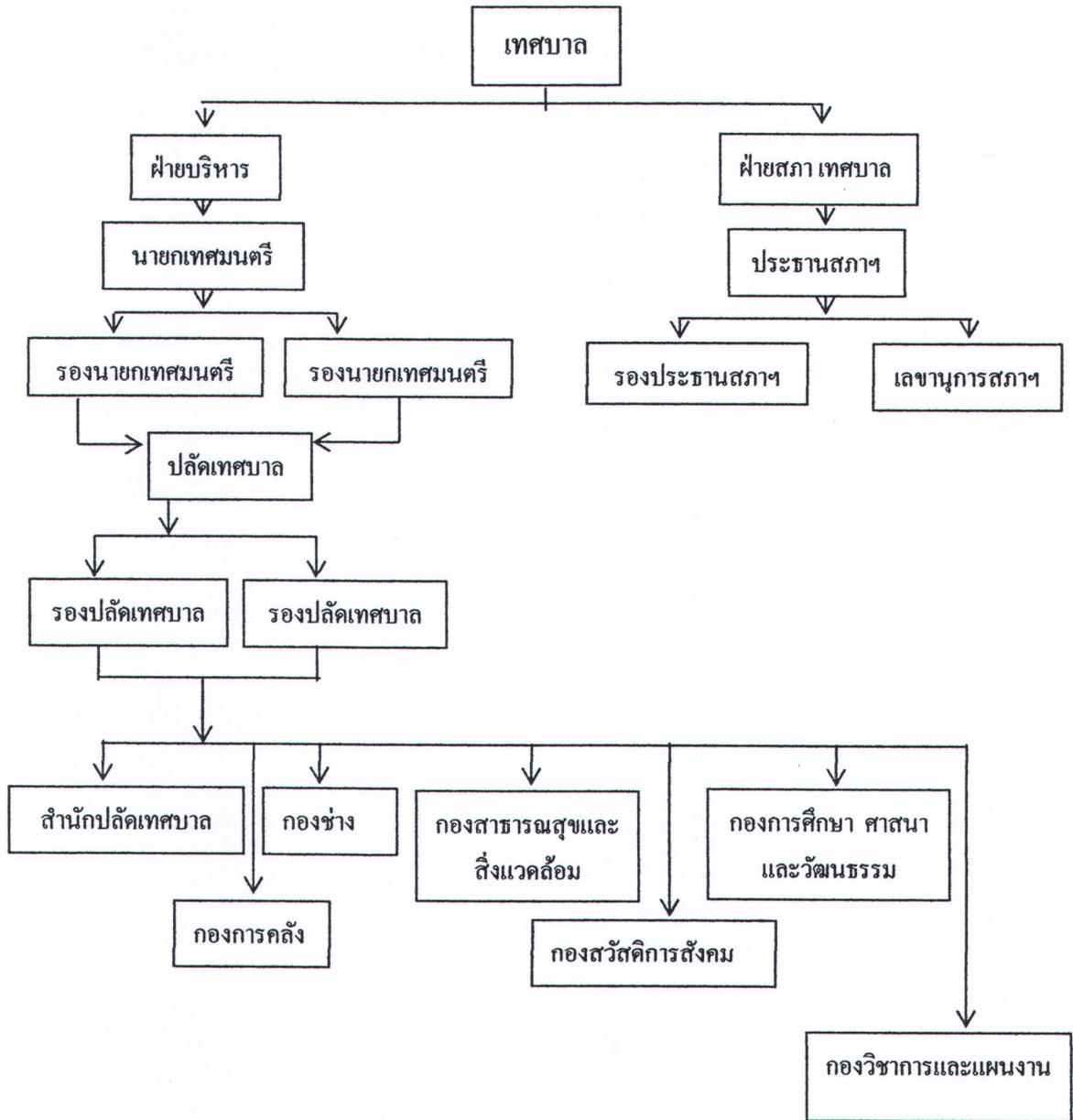
(2.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น หรือร่วมมือกับรัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวง ทบวง กรมอื่น) หรือเอกชนจัดการศึกษา ทั้งนี้ อาจจัดตามความจำเป็นที่ต้องดำเนินการของท้องถิ่นนั้นๆ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งการบริหารงานภายในองค์กรเป็นส่วนงานย่อย โดยหน่วยงานย่อยที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานด้านการศึกษา นั้น คือ หน่วยงานการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานทางการศึกษาท้องถิ่น งานสังคมสงเคราะห์ งานสันตนาการ งานการศาสนา งานขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและงานศิลปกรรมของท้องถิ่น โดยหน่วยงานการศึกษาจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามสถานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ตามแผนภาพแสดงโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงโครงสร้างการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ที่มา : สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น. 2549 : 46

ภาพที่ 2.2 แสดงโครงสร้างการบริหารงานเทศบาล

ที่มา : สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น. 2549 : 49

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี มีการประสานงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ โดยมีการจัดสัมมนาทางวิชาการร่วมกับสถานศึกษา ในการร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกกระดับ และได้มีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการถ่ายโอนสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่ที่บริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการจัดเตรียมแผนงาน โครงการและกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งมีการจัดเตรียมโครงสร้างการบริหารภายในองค์กรเพื่อรองรับการถ่ายโอนสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ได้จัดให้มีการส่งเสริม พัฒนาและฝึกทักษะด้านการอาชีพให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่บริหารจัดการ ซึ่งได้สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและเป็นการสร้างรายได้ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน โดยใช้ระบบเครือข่ายชุมชนขยายกิจกรรม การสร้างผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตามแนวคิดของ OTOP และให้ประชาชนรวมตัวกันดำเนินโครงการภายใต้การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มคนให้มีจุดเด่นที่ชัดเจน ผลการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดปทุมธานี ได้ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และยังเป็น การเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างดี
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีที่มีการบริหารจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย ได้มีการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยร่วมกันกับชุมชน เน้นการสร้างความพร้อมในทุกๆ ด้านให้แก่เด็กพร้อมทั้งมีการจัดหาและพัฒนาครูพี่เลี้ยง สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ อย่างเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการศึกษา พร้อมจัดให้มีสนามและเครื่องเล่นที่ได้มาตรฐาน ซึ่งได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากผู้ปกครองที่ส่งเด็กเข้าเรียน ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ได้มีการส่งเสริมและร่วมพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมกับอาชีพให้แก่ผู้เรียน ในสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมายที่จะรับการถ่ายโอน เพื่อให้สถานศึกษาและผู้เรียน ได้สร้างงานสร้างอาชีพ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีได้รับความร่วมมือร่วมใจและการสนับสนุนจากชุมชน องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ รวมทั้งสถานศึกษาในการดำเนินการจัดกิจกรรมทุกประเภท เช่น งานประเพณีและวัฒนธรรม กิจกรรมพัฒนาชุมชนและกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายในการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งได้เน้นให้เห็นถึงศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ไม่ใช่เพียงแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสถานภาพทางการคลังที่เพียงพอ หรือมีกำลังคนที่มากเท่านั้น แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทางการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น ในการบริหารงานด้านการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำทางการศึกษาอย่างโดดเด่น เพื่อให้พัฒนางานด้านการศึกษาของท้องถิ่นก้าวหน้า และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษา ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่พบข้อมูล แต่ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่มีการศึกษาใกล้เคียงกันซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางประกอบการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

เกษกรชัย และหิม (2545 : 151) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลา มีความคิดเห็นต่อการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับสูง และเมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบเกี่ยวกับสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ตามตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์ในการบริหาร ระดับสถานศึกษา และขนาดของโรงเรียน และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ตามตัวแปรศาสนา วุฒิการศึกษา ประเภทสถานศึกษา ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ตามตัวแปรเพศ ศาสนา วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และประเภท

สถานศึกษา และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ตามตัวแปรอายุ ระดับสถานศึกษา และขนาดของโรงเรียน สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลาที่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ตามตัวแปร อายุ ศาสนา ประสบการณ์ในการบริหาร และระดับสถานศึกษา และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ตามตัวแปรวุฒิการศึกษา ประเภทสถานศึกษา และขนาดของโรงเรียน

ปัญจนารี พัฒนกำจร (2546 : 80-83) ได้ศึกษาแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปรียบเทียบแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพน้อย และประสิทธิภาพมาก พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีภาวะผู้นำแบบมีประสิทธิผลมาก และแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามผู้บริหารที่มีประสิทธิผลน้อย และประสิทธิผลมาก พบว่า ด้านมิติผู้บริหารแบบประสิทธิผลน้อย เมื่อจำแนกตามแบบภาวะผู้นำทั้ง 4 แบบ คือ แบบละทิ้งหน้าที่ แบบนักบุญ แบบเผด็จการ แบบประนีประนอม พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำแบบละทิ้งหน้าที่ที่น้อยที่สุด รองลงมาคือ ผู้นำแบบนักบุญ แบบเผด็จการ แบบประนีประนอม แต่ความเห็นเหล่านี้เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ซึ่งแสดงว่า ความเห็นของครูส่วนใหญ่เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำแบบประสิทธิผลมาก มากกว่า

พัชรี โต้ะเฮง (2546 : 139) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านงานการเรียนการสอน ด้านงานวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงานนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 2) พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น

สุธรรม สุบรรณาจ. (2546 : 51) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลในการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ มีแบบผู้นำแบบสอนแนะมากที่สุด รองลงมาได้แก่ แบบผู้นำทีม

สมโภชน์ อนันตโรจน์ (2546 : 150-151) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับการพัฒนางานวิชาการด้านการวัดผลและประเมินผลโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) การพัฒนางานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลโรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 3) พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับการพัฒนางานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 (ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .862)

นิตยา กุพันธ์ (2546 : 75-77) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน สาขาวิชาพาณิชยการ เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่แตกต่างกัน 2) ผู้สอนในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 และ 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับพฤติกรรมของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย

ปยุตปศมาธน์ อวะภาค (2546 : 59) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่ากรรมการผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดสงขลา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรพบว่า ตัวแปรระดับการศึกษาและตำแหน่งกรรมการผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน ส่วนตัวแปรรายได้ของกรรมการผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบแตกต่างกัน

จักรพงษ์ ฉานบุตร (2547 : 71-73) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการปรับพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาบทบาทผู้นำทางวิชาการรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การปรับพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู อยู่ในระดับมากทุกด้าน และ 3) บทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกค่อนข้างสูงกับการปรับพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นรายด้านกับการปรับพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พบว่า บทบาทด้านการสื่อสารเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูสูงที่สุด และการตั้งความคาดหวังต่อผลงานสูง การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่นำไปสู่การเรียนรู้มีความสัมพันธ์รองลงมาตามลำดับ

สุการ์ตน์ ตามสกุล (2548 : 86) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนให้ครูพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามตัวแปร พบว่า ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีทัศนะต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนให้ครูพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน ส่วนข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีทัศนะต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนให้ครูพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน

พัชรินทร์ ธารีรัฐการพ์ (2549 : 68-69) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมด้านเจตคติในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมด้านเจตคติในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับสูง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านชีวิตสังคม ปัจจัยด้านความสามารถในการตัดสินใจ ปัจจัยด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือกับชุมชนของคณะผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดลพบุรี

สุพรรณิ มาตรโพธิ์ (2549 : 71) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ มีภาวะผู้นำด้านมุ่งเกณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านมุ่งงาน ด้านมุ่งความสัมพันธ์ และด้านมุ่งประสานอยู่ในระดับมาก

อุบลรัตน์ วงศ์สุนทร (2550 : 73-75) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความคิดเห็นที่มีต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามอายุ ประสบการณ์ทำงาน และส่วนราชการต้นสังกัดเดิม พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะที่มีต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ด้านวิชาการ ควรจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านวิชาการ โดยอาศัยนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัด และความเชี่ยวชาญทางการศึกษา เข้ามาบริหารจัดการร่วมกับสถานศึกษา ด้านงบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้มากขึ้น และบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านการบริหารงานบุคคล ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถตามคุณวุฒิ (ปริญญาตรีขึ้นไป) และความต้องการในภารกิจหน้าที่ต่างๆ อย่างเพียงพอ และด้านการบริหารทั่วไป ควรบริหารงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา

แลมเบิร์ต (Lambert. 1969 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ ชุ่มสลับ 2545 : 55) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของครูใหญ่ก็ได้ผลว่าพฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์กับกำลังขวัญและการปฏิบัติงานของครู

คุก (Cook. 1971 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ ชุ่มสลับ 2545 : 56) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของครูใหญ่ในรัฐโอไฮโอ มิชิแกนและอินเดียนา โดยใช้เครื่องมือวัดพฤติกรรมผู้นำที่เรียกว่า LBDQ ซึ่งเป็นการวัดพฤติกรรมผู้นำด้านสัมพันธภาพและพฤติกรรมผู้นำด้านการมุ่งงาน พบว่า ผลงานของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้นำของครูใหญ่มีสัมพันธภาพ และพบว่า ขวัญของครูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ผู้นำทั้งสองมิติของครูใหญ่

มัวร์ (Moore. 1971 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ ชุ่มสลับ 2545 : 56) แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ได้ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการบริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่าพฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ทรูตต์ (Truitt. 1974 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ ชุ่มสลับ 2545:56) แห่งมหาวิทยาลัยรัฐนอร์ท แคโรไลนา ได้ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของครูใหญ่กับผลงานของโรงเรียนในระดับมัธยมในรัฐนอร์ท แคโรไลนา โดยใช้เครื่องมือ LBDQ (Leader Behavior Description Questionnaire) และแบบสอบถามวัดผลงานของโรงเรียน (School Outcomes Questionnaire) โดยให้ครูและครูใหญ่ตอบแบบสอบถาม พบว่า พฤติกรรมผู้นำครูใหญ่มีความสัมพันธ์กับผลงานของโรงเรียนในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทั้งสองมิติกับผลงานของโรงเรียนสูงกว่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งกับผลงานของโรงเรียน

ฮูเวอร์ (Hoover . 1987, อ้างถึงใน อรรพรรณ วุฒิเวช 2547 : 56) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและแบบภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ เพื่อจะศึกษาว่าผู้นำทางการศึกษามีลักษณะพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำ 2 แบบ ตามทฤษฎี ของ Bass เช่นเดียวกับภาวะผู้นำทางทหารและธุรกิจหรือไม่ กล่าวคือ ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพจะประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ ความสามารถพิเศษ การคล้อย การมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญา ในขณะที่ผู้นำแบบแลกเปลี่ยนจะประกอบด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ การให้รางวัลตามสถานการณ์และการบริหารแบบวางเฉย โดยทำการศึกษากับครูใหญ่โรงเรียนเอกชน ระดับมัธยมศึกษาในรัฐทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่ามีลักษณะเช่นเดียวกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางการศึกษาที่สอดคล้องในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารการศึกษาจะต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและปฏิบัติตนตามหน้าที่อย่างสมบูรณ์ เพื่อให้การบริหารงานด้านการศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่นนั้น แนวโน้มของปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการบริหารจัดการก็คือ ปัญหาด้านความพร้อมของบุคลากรในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งบุคลากรของท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ชูชัย สุภวงษ์. 2542 : 19) โดยเฉพาะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากรูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรูปแบบโครงสร้างการ

บริหารงานของสถานศึกษามีความแตกต่างกัน การบริหารงานของสถานศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษาอย่างเด่นชัด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการศึกษานั้น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำทางการศึกษาด้วยเช่นกัน เพื่อให้การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นประสบผลสำเร็จและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ